



De Verhalentafel

Een studie naar de effecten van de Verhalentafel op bewoners van zeven verzorgingshuizen/woonzorgcentra

Amsterdam, februari 2005 - Samenvatting

J.J. Nieuwesteeg
J.P. Osté
L. Horn
C.P.M. Knipscheer



Vrije Universiteit Amsterdam

VU medisch centrum



Centrum voor Verouderingsonderzoek
Vrije Universiteit en VU medisch centrum

Het onderzoek werd verricht in opdracht van Waag Society

CIP-GEGEVENS KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK, DEN HAAG

Nieuwesteeg, J.J., Osté, J.P., Horn, L., Knipscheer, C.P.M.

De Verhalentafel

Een studie naar de effecten van de Verhalentafel op bewoners
van zeven verzorgingshuizen/woonzorgcentra

ISBN 90 809525 1 6

© Centrum voor Verouderingsonderzoek, Faculteit Sociale Wetenschappen, Vrije Universiteit, Amsterdam 2005.
Alles uit deze uitgave, mag met vermelding van auteurs en publicatie, worden vermenigvuldigd en openbaar
gemaakt.

Samenvatting

Dit rapport beschrijft het onderzoek naar de effecten van het gebruik van de Verhalentafel op de gebruikers; bewoners van verzorgingshuizen en woonzorgcentra. Het onderzoek werd gestart naar aanleiding van de positieve ervaringen met de Verhalentafel in het Twiskehuis in Amsterdam Noord. In deze instelling werd het idee voor de Verhalentafel 'geboren' en verder vormgegeven. Er zou oorspronkelijk een kunstwerk komen, maar bewoners wilden graag iets dat ze ook zouden kunnen gebruiken. Samenwerking met kunstenaar Hans Muller en Waag Society resulteerde uiteindelijk in de Verhalentafel.

De tafel is uitgerust met ingebouwde computerschermen en biedt plaats aan maximaal zes personen. Met één druk op de knop verschijnen er allerlei beeld- en geluidsfragmenten van vroeger, zoals liedjes, polygoon journaals en korte filmpjes uit het dagelijks leven. Om onderling contact te bevorderen en te voorkomen dat gebruikers individueel gaan 'surfen', zien alle deelnemers tegelijkertijd hetzelfde beeld. De beeldschermen zijn zodanig geplaatst dat men elkaar goed kan aankijken.

In het Twiskehuis leidde de introductie van de Verhalentafel al vrij snel tot een vaste groep gebruikers die de Verhalentafel zelfstandig wist te bedienen en die hiervan ook samen met familie of ander bezoek gebruik maakte. Deze groep bewoners leek de Verhalentafel als een plezierige tijdsbesteding te ervaren. Regelmatig werd er meegezongen en ontstond er gemakkelijk contact tussen de diverse gebruikers.

Geïnspireerd door de positieve feedback, besloot Waag Society een grootschalig onderzoek te laten plaatsvinden naar de vraag of het gebruik van de Verhalentafel invloed had op het psychisch welbevinden van de deelnemers. Daarnaast wilde Waag Society het onderzoeksproject gebruiken om de Verhalentafel nog verder te verfijnen. Er werden nieuwe tafels bijgebouwd. Al snel bleken acht verzorgingshuizen/ woonzorgcentra, verspreid over Nederland, bereid om te participeren in het onderzoeksproject.

Het onderzoek werd uitbesteed aan het Centrum voor Verouderingsonderzoek (VU en VUmc). Onderzoekers selecteerden diverse uitkomstmaten op de domeinen sociaal- en emotioneel welbevinden en cognitief functioneren. Op elk van deze domeinen werd effectonderzoek verricht. Daarnaast werden interviews gehouden met deelnemers en begeleiders, waarin ondermeer werd gevraagd naar de manier van werken, de sociale functie, reacties van deelnemers en ervaringen in het gebruik. Bovendien werden belevingsvragenlijsten afgenomen onder de gebruikers van de Verhalentafel om een indruk krijgen van de bevindingen van deelnemers.

Voor het effectonderzoek werden bewoners op vrijwillige basis verdeeld over twee groepen; een groep die aan de bijeenkomsten van de Verhalentafel ging deelnemen (experimentele groep) en een groep die dit niet zou doen (controlegroep). Deelnemers uit de experimentele groep participeerden wekelijks in een Verhalentafelsessie. Vóór en na deze zestien weken van gebruik van de Verhalentafel, zijn bij beide groepen metingen verricht. Uitkomsten op deze metingen (effectmaten) werden met elkaar vergeleken. In totaal waren 181 mensen bereid om deel te nemen aan het effectonderzoek waarvan er uiteindelijk 123 ook de nameting hebben afgerond. Het onderzoek heeft in totaal dertien maanden in beslag genomen en vond plaats in de periode van januari 2004 tot februari 2005.

Belangrijkste uitkomsten van het effectonderzoek (hoofdstuk 3) zijn:

- Er zijn aanwijzingen dat deelname van eenzame ouderen aan de Verhalentafelsessies hun gevoelens van eenzaamheid doet verminderen. Frequentie van deelname vergroot dit effect.
- Frequente deelname aan de Verhalentafel lijkt een positieve invloed te hebben op de gevoelens van depressiviteit onder deelnemers die bij aanvang van het onderzoek depressief waren. Bij frequente deelname is uitgegaan van een aanwezigheid van tenminste 70% van de bijeenkomsten.
- Frequente deelname aan de bijeenkomsten met de Verhalentafel leidt tot een verbeterd gevoel van controle over het leven. Dit geldt wel alleen voor de mensen die bij aanvang het gevoel hebben weinig controle te hebben over het leven.
- Het zelfvertrouwen van deelnemers aan de Verhalentafel neemt toe, wanneer dit bij aanvang laag is en wanneer men frequent heeft deelgenomen aan de bijeenkomsten.
- Deelname aan de Verhalentafel heeft geen aantoonbare invloed op het cognitief functioneren en op het aantal en de frequentie van sociale contacten.

Hoofdstuk 4 beschrijft de resultaten van de belevingsvragenlijst. De vragenlijst is door deelnemers zelf ingevuld en behandelt onderwerpen als: wijze van gebruik, ervaringen onder deelnemers en gebruikerstevredenheid.

- Deelnemers vinden de Verhalentafel een goede manier om met mensen in contact te komen en men leert elkaar beter kennen.
- De Verhalentafel wordt voornamelijk groepsgewijs gebruikt en duidelijk minder op individuele basis.
- De gebruikerstevredenheid van de Verhalentafel wordt, ondanks de technische storingen, hoog gewaardeerd.
- De bijeenkomsten met de Verhalentafel worden als plezierig en sfeervol ervaren, maar voor een deel van de mensen blijkt er wel een punt van verzadiging op te treden gedurende de interventieperiode.

Hoofdstuk 5 beschrijft de bevindingen van het kwalitatieve gedeelte van het onderzoek; de interviews met deelnemers (8) en personeel (12).

- De Verhalentafel leidde tot betere contacten tussen bewoners onderling, en ook tot betere contacten tussen bewoners en personeel. De contacten bleven wel voornamelijk beperkt tot (toevallige) ontmoetingen in openbare ruimten van de instellingen.
- De Verhalentafel is een goede manier om herinneringen op te roepen en in het algemeen vinden deelnemers het ook leuk om herinneringen op te halen.
- De Verhalentafel wordt door personeel gewaardeerd en als een verrijking van het activiteiten aanbod gezien; de tafel werkt prettig, is gebruiksvriendelijk en er is makkelijk een activiteit mee te organiseren.
- Begeleiders onderscheiden drie soorten functies van de Verhalentafel: vermaak, sociaal contact en het ophalen van herinneringen.
- Begeleiders zien ook goede mogelijkheden om de Verhalentafel in te zetten bij andere doelgroepen, waaronder (klein)kinderen in combinatie met hun (groot)ouders en bewoners van psychogeriatrische afdelingen.
- Door begeleiders en personeel werd veel waarde gehecht aan het aanbieden van de Verhalentafel als een begeleide activiteit, onder andere vanwege de toelichting op de wijze van gebruik, voor het aanbieden van structuur tijdens de activiteit, en het stimuleren van bijdragen (verhalen vertellen) door de deelnemers.

- Belemmerende factoren bij het gebruik van de Verhalentafel waren: technische storingen, verkeerde locatie van de Verhalentafel, onvoldoende variatie in het aanbod van fragmenten.

Op basis van de uitkomsten van het onderzoek zijn aanbevelingen gedaan voor optimaal gebruik van de Verhalentafel en toekomstig onderzoek.

Aanbevelingen voor gebruik hebben vooral betrekking op het functioneren van de Verhalentafel en de invulling van de activiteit. Het technisch functioneren van de Verhalentafel dient gewaarborgd te zijn. Hoewel sommige ouderen goed in staat zijn de Verhalentafel zelfstandig te bedienen, wordt aanbevolen om de Verhalentafel óók onder begeleiding aan te blijven bieden. Inbedding van de Verhalentafel in het activiteitenaanbod zou dit kunnen waarborgen. Begeleiders gaven en kregen adviezen voor de voorbereiding en het uitvoeren van de Verhalentafelsessies. Een uitgebreid naslagwerk waarin dit soort informatie is opgenomen, zou een waardevolle bijdrage kunnen leveren aan optimaal gebruik van de Verhalentafel in de toekomst.

Toekomstig onderzoek zou zich kunnen richten op het verklaren van gevonden effecten, de optimale lengte van de interventie, de sociale functie van de Verhalentafel. Ook uitbreiding van onderzoek naar andere doelgroepen zoals dementerende ouderen en ouderen in combinatie met (hun) kinderen, ligt voor de hand.

